

Sensorrappport for bachelorprogrammet i sosiologi ved Universitetet i Bergen, 2013

Arve Hjelseth, programsensor for perioden 2010-2013

Adresse:

Institutt for sosiologi og statsvitenskap

NTNU Dragvoll

7491 Trondheim

E-post: Arve.Hjelseth@svt.ntnu.no

Tlf: 73591562/97603162

Innledning

Rapporten bygger på:

1. Informasjon om studieprogrammet som er tilgjengelig på universitetets nettsider
2. Et notat fra instituttet om spesielle ønsker for programsensorarbeidet for 2013
3. Tilsendt materiale i form av evalueringsrapporter for kursene SV100 og SOS100 fra de siste årene.

Av praktiske årsaker, og fordi denne rapporten avslutter innværende programsensorperiode, ble det denne gangen ikke gjennomført noe besøk i Bergen av undertegnede. I bestillingen til rapporten ønsker instituttet spesielt at det ses på opplegget for SV100, Samfunnsvitenskapelige tenkemåter, som inngår i bachelorstudentenes førstesemester og er en del av ex.fac. I rapporten har dette blitt spesielt vektlagt, foruten at arbeidet med studieprogrammet samlet gjennom fireårsperioden er oppsummert.

Programsensor vil benytte anledningen til å takke instituttet for et godt samarbeid gjennom perioden.

SV100

Sosiologi har emneansvar for kurset SV100, Samfunnsvitenskapelige tenkemåter. Kurset inngår samtidig som del av ex.fac for alle studenter ved det samfunnsvitenskapelige fakultet. Kurset går på høsten, og for sosiologistudenter anbefales det at det tas sammen med ex.phil og SOS100, Invitasjon til sosiologi. Totalt har kurset omtrent 500 studenter fra seks institutter ved fakultetet. Av evalueringsrapporten for høsten 2013 går det fram at 13 prosent av studentene som har besvart undersøkelsen er tilknyttet Sosiologisk Institutt. Selv om det er instituttet som har eierskap til faget, fungerer det i praksis delvis også som et emne der hvert institutt har egne forelesninger og med eget pensum. I bestillingen til denne rapporten går det fram at Institutt for Informasjons- og medievitenskap har planer om å melde seg ut av samarbeidet. Dette er et signal om at koordineringen av emnet ikke er optimal. Utfordringen er følgelig å få til et emne som oppleves som en fullverdig og bredt orientert innføring i samfunnsvitenskapelige tenkemåter, samtidig som det er viktig at det fungerer godt for sosiologistudentene, både i seg selv og ikke minst sammen med SOS100 (og ex.phil).

Av evalueringsrapporten går det fram at emnet sist høst stort sett har fungert ganske greit, sett fra studentenes perspektiv. De viktigste utfordringene har vært praktiske, blant annet knyttet til romsituasjonen. I lys av den vurdering instituttet etterlyser, er det utfordringen med å lage et emne som både ivaretar behovet for å innpasses for førstesemesterstudenter i sosiologi, og behovet for et emne som kan fungere som en bredt orientert innføring i samfunnsvitenskapelige tenkemåter for alle SV-studenter, som må drøftes. Det pekes i evalueringsrapporten på at studenter fra sosiologi og sammenlignende politikk i større grad ser ut til å se relevansen av emnet enn studenter fra andre institutter. Et viktig spørsmål er da om dette skyldes måten et gitt pensum undervises på, eller om det skyldes pensum selv.

Pensum i SV100 består av to bøker: Grimens *Samfunnsvitenskapelige tenkemåter* og Stein Ugelvik Larsens (red.) *Teori og metode i samfunnsfaga*. Den førstnevnte boken er en innføring i samfunnsvitenskapens vitenskapsteori, skrevet av en filosof som arbeidet tett på samfunnsvitenskapen og samfunnsvitenskapelige problemstillinger, mens den andre er en samling tekster om en del sentrale hypoteser/funn fra samfunnsforskningens historie. For øvrig inneholder emnet et kompendium med åtte artikler med mer varierende innhold. Ut fra evalueringen er det nærliggende å tro at det er et par av artiklene i kompendiet som for flertallet av studenter oppleves å ha mindre relevans (i tillegg til at de av mange oppleves som vanskelige). At for eksempel boka til Grimen skulle ha større relevans for studenter fra

sosiologi og sammenlignende politikk enn for andre studenter er ikke umiddelbart lett å forstå. Det kan naturligvis skyldes at temaene i boken vinkles på en «sosiologisk» måte, men like nærliggende er det nok å tro at det reflekterer den forvirring og usikkerhet mange studenter har det første semesteret i en studiesituasjon, og hvor man står overfor et emne som ikke direkte er knyttet til det fag man har valgt. Særlig når det gjelder boka til Grimen, er det for meg åpenbart at den behandler stoff som alle studenter i samfunnsvitenskapelige fag bør reflektere over.

For en vurdering av hvilke muligheter instituttet har til å videreutvikle emnet, har jeg blant annet sett nærmere på ex.fac-opplegget ved NTNU og UiO. Ved NTNU har de en felles ex.fac for SV- og HF-fag (som inngår som del av ex.phil for alle studenter), men vekten som legges på estetiske disipliner gjør at det rent innholdsmessig neppe er så mye å hente. Det legges betydelig vekt på (oversatte) originaltekster i de ni titlene på pensum. Med andre ord en faglig utfordrende variant. Ved UiO har de valgt en annen strategi. Her har de én pensumbok, skrevet av to av lærerne som har vært involvert i undervisningen de siste årene. Intuitivt er det nærliggende å tro at den siste modellen fungerer vel så godt pedagogisk, uten at jeg har undersøkt hvilke resultater studentene oppnår.

Opplegget for SV100 fremstår i dette lyset som et forståelig kompromiss mellom to hensyn på fakultetsnivå: Å finne innfallsvinkler og fremgangsmåter som gir en helhetlig innføring, samtidig som hvert av delfagene får med noen av sine perspektiver/temaer. Tyngden av pensum er likevel på det generelle i og med de to pensumbøkene. Dette gjenspeiles for så vidt også i forelesningsplanen for høsten 2013, hvor emneansvarlig i følge undervisningsplanen har hatt omtrent to tredjedeler av undervisningen, hvor blant annet det mest generelle pensumstoffet har vært tema.

I videreutviklingen av emnet er det som nevnt to hensyn som må veies mot hverandre, sett fra instituttets perspektiv. For det første må emnet oppleves som relevant av studenter fra alle fag, for det andre må det passe godt til førstesemesteret for sosiologistudenter, spesielt SOS100. Det er nærliggende å mene at kompendiet ikke bidrar særlig til helheten i emnet og at flere av artiklene snarere hører hjemme på kurs reservert for de enkelte fag. I stedet kunne man kanskje ønsket seg tekster på pensum som viste bredden i datatilfang/metoder i samfunnsvitenskapen, for eksempel statistiske analyser, intervjuetodikk, etnografi, tekster og visuelle data. Her måtte flest mulig av alle involverte fags metoder dekkes, samtidig som helhet og sammenheng kan understrekes, og en smakebit fra de underliggende

vitenskapsteoretiske elementene ble presentert. Det er ikke ment som forslag om et metodefag, men å ta opp stoff som mer generelt og uten å gå i dybden går inn på samfunnsvitenskapens arbeidsmetoder. Det er antakelig ønskelig å fortsette modellen hvor én emneansvarlig har hovedansvaret for undervisningen fra Grimens bok, mens den foreslåtte biten kan ha flere forelesere. Som det også diskuteres i evalueringsrapporten, er det imidlertid et klart behov for bedre koordinering mellom lærerne. Dette inkluderer at både introduksjon og oppsummering peker på linjer og sammenhenger i stoffet, samt at den enkelte faglærer for sitt tema så langt som mulig peker på forbindelseslinjer til andre temaer.

Et slikt forslag innebærer at stoff som er direkte knyttet til ett av fagene som inngår i emnet, langt på vei fjernes fra pensum, og at emnet i stedet tar for seg det som er felles for samfunnsvitenskapen, inkludert vitenskapsteoretiske og metodiske kontroverser og diskusjoner. Det er så vidt jeg kan bedømme lite trolig at dette vil få kurset til å fremstå som mindre relevant for sosiologistudenter. Dessuten er det grunn til å mene at dersom et slikt ex.fac-emne skal virke konstruktivt som et felles innføringsemne for samfunnsvitenskapelige fag, bør så lite som mulig av stoffet være fagspesifikt. De fleste studentene, og i hvert fall sosiologistudentene (SOS100), blir jo introdusert for en fagspesifikk tradisjon allerede samme semester.

For sosiologistudentenes del, tar disse som nevnt SOS100 i første semester, sammen med ex.phil og SV100. SOS100 tar for seg grunnleggende sosiologiske begreper, er i hovedsak relativt mikrososiologisk orientert (skjønt ikke utelukkende), og bør fungere godt som en innføring i basale sosiologiske tenkemåter. Men det betyr samtidig at det rent fagdisiplinære stoffet ikke trenger å inngå i SV100 (tilsvarende gjelder da naturligvis for de andre fagene som har SV100 som fellesemne).

Generelt er det viktig for studenter på dette nivået å få et pensum som ikke spriker for mye. Det taler også for at kompendiet neppe er optimalt. Selv om Sosiologisk institutt har emneansvaret, bør emnet reflektere bredden i samfunnsvitenskapelige tilnæringsmåter og metoder, og både bredden og enheten i samfunnsvitenskapen må formidles til studentene fra alle fag.

For øvrig viser evalueringen at kurset jevnt over fungerer så bra som man kan forvente på et slikt kurs, selv om det fremstår som bekymringsfullt – kanskje kanskje ikke så overraskende – at bare en tredjedel av studentene oppgir å ha lest minst tre fjerdedeler av pensum. Man merker seg at seminarene jevnt over blir bedømt som nyttige og gode. Det oppgis her som en

svakhhet at en del av seminarene hadde temaer som først senere ble tatt opp på forelesning. Dette forholdet bør åpenbart rettes på, og bør være relativt enkelt å få til. For øvrig peker evalueringsrapporten selv på flere forhold av praktisk karakter som det ikke bør være alt for komplisert å forbedre i tiden framover.

De refleksjoner som er gjort rede for ovenfor er ment å fungere som innspill i den pågående diskusjonen av SV100 og emnets relasjon til ex.phil/ex.fac. Mer enn som klare anbefalinger må de forstås som ideer som kan skape en bevisstgjøring rundt bakgrunnen for den nåværende måten å organisere både SV100 og førstesemesteret på.

Oppsummering og vurdering av studieplanarbeidet 2010-2013

I tillegg til de ønsker om en nærmere evaluering som har blitt signalisert i forkant av hvert besøk i Bergen i årene 2010-2013, har programsensor også fulgt det mer helhetlige arbeidet med studieplanen for bachelorgraden. Det generelle studieløpet har i denne perioden ligget mer eller mindre fast: SOS100 tas i første semester, mens anbefalt studieløp innebærer at 2. og 3. semester omfatter SOS101, SOS103, MET102 og ett av valgemenne SOS105-116. Gjennom perioden har det skjedd en viss utskifting av valgemenne, dette er naturlig i kraft av både utskiftninger i staben og som følge av etablering og utvikling av nye forskningsområder. Hvilke valgemenner som tilbys til enhver tid er avhengig av hvilke undervisningsressurser som er tilgjengelige. Arbeidet med studieplanen har vært innrettet mot å justere innholdet i de enkelte emnene, samt å koordinere forholdet mellom dem på en best mulig måte. Det har gjennom perioden pågått et kontinuerlig arbeid blant annet for å avklare forholdet mellom SOS101 og SOS201. Slik emnene er koordinert nå, retter SOS101 i hovedsak oppmerksomheten mot klassisk teori, mens SOS201 først og fremst tar opp perspektiver og debatter som ble aktualisert fra og med 1970-årene. Det er lite eller ingenting i programsensors samtaler med studentene under besøk i Bergen som tyder på noen spesiell misnøye med denne inndelingen. Derimot har samtaler med staben vist til dels betydelig uenighet både om fordeling og innhold i det enkelte emne. Dette må anses som normalt, og det er naturlig at innretningen i de enkelte kursene fra semester til semester i noen grad farges av den enkelte faglærer.

Undervisningen har gjennom hele perioden fulgt en mal hvor de fleste emner undervises med 2 timers forelesning og 2 timers seminar pr. uke (mens det er mer undervisning i MET102).

Seminarene ser ut til å fungere i varierende grad, men i hovedsak er tilbakemeldingene positive, som nevnt tidligere inkluderer dette seminarene i SV100. Både evalueringsrapporten fra sistnevnte kurs og samtaler med studentene har imidlertid vist at forventningene til seminarernes form og innhold varierer noe. Det virker som om noen først og fremst ser på seminarene som ekstraundervisning uten krav til egne bidrag. En annen utfordring er hvor stor vekt som skal legges på gjennomgang av tekster/oppgaver som studentene har skrevet. Det er viktig at de ansatte sammen med seminarlederne bidrar til å skape tydelige forventninger til hva seminarene skal representere, både i forhold til forelesninger og med hensyn til egeninnsats.

Programsensor i alle rapportene vektlagt at instituttet synes å levere undervisning av god kvalitet med en ressursinnsats (målt i antall undervisningstimer) som ligger til dels betydelig under det som er vanlig ved en del tilsvarende institusjoner. At studentene i liten eller ingen grad uttrykker misnøye med undervisningsmengden tilsier at det ikke er behov for noen omfattende omlegging her. At det brukes ekstra ressurser på en del krevende kurs virker naturlig. Et annet emne hvor ekstra undervisningsinnsats kanskje kan vurderes er SOS201, som fremstår som krevende for studentene, og som er viktig særlig for dem som trenger et godt grunnlag for senere masterstudier.

Instituttet har et omfattende vurderings- og eksamenssystem. De fleste emnene i bachelorgraden har både en obligatorisk oppgave som må være godkjent, en hjemmeeksamen og en skoleeksamen. Dette opplegget er stort sett, dog ikke helt uten forbehold, støttet av studentene. At det fra og med høsten 2012 ble innført hjemmeeksamen også i SOS201 er det likevel delte meninger om, i og med at arbeidspresset dette semesteret (sammen med SOS202) vurderes som stort. Det kan diskuteres om en så omfattende eksamensordning som dette innebærer er fornuftig bruk av ressurser, men det er vanskelig å anbefale store endringer så lenge de negative tilbakemeldingene fra studentene er relativt sporadiske.

Programsensor har ikke sett nærmere på eventuelle endringer som er gjort i SOS202 det siste året, men vil gjenta (dersom det ikke er vurdert eller gjennomført) anbefalingen om å la den muntlige presentasjonen i emnet komme før innlevering. Dette åpner for større læringseffekt og for at studentene bruker tilbakemeldinger som nyttige innspill i avslutningen av arbeidet.

Sensuren ved instituttet er godt kvalitetssikret ved at det benyttes ekstern sensur. Det anbefales sterkt å videreføre denne ordningen så langt ressursene tillater det.

Avsluttende bemerkninger

Samlet sett fremstår bachelorprogrammet i sosiologi som godt strukturert, ambisiøst på vegne av studentene, og forskningsbasert. Arbeidet som programsensor har skapt et klart inntrykk av at instituttet kontinuerlig arbeider både med innholdet i emnene og med koordineringen mellom dem.

Trondheim, 6. februar 2014

Arve Hjelseth